

## ÇOCUKLAR VE HAKLARI

<b>Tema</b>	: Çocuk Hakları
<b>Konu</b>	: Çocuk Hakları.
<b>Amaç</b>	: 1) Çocuk haklarını tanıma, 2) Çocuk haklarını değerlendirme, 3) Çocuk haklarını verilen olaylar ile eşleştirme,
<b>Yöntem</b>	: Grup çalışması, doküman analizi.
<b>Süre</b>	: 45+45 dk.
<b>Materyal</b>	: Grup Sayısı kadar bilgisayar, internet ve EK:1-2-3.
<b>Kaynaklar</b>	: 1) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Tam Metni a) <a href="http://www.unicef.org/turkey/pdf/cr23.pdf">http://www.unicef.org/turkey/pdf/cr23.pdf</a> b) <a href="http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs/kanun_belgeleri/4058_ss-17.pdf">http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs/kanun_belgeleri/4058_ss-17.pdf</a> 2) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Özet. a) <a href="http://www.ism.gov.tr/indir/acsap/cocukhkl.pdf">http://www.ism.gov.tr/indir/acsap/cocukhkl.pdf</a> b) <a href="http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/22/736385/icerikler/cocuk-haklari-sozlesmesi_271379.html">http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/22/736385/icerikler/cocuk-haklari-sozlesmesi_271379.html</a> 3) Görsel Kaynak: <a href="http://www.cizgilerlehaklarim.com/#!foto/c4fi">http://www.cizgilerlehaklarim.com/#!foto/c4fi</a> 4) Demir Abdullah, <i>Tarihten Günümüze Çocuk Hakları</i> , International Journal Of Early Childhood Education Research, Vol 1, No 3, 37-47. <a href="http://www.akademikplus.com/ijecer/v1n3/demir.pdf">http://www.akademikplus.com/ijecer/v1n3/demir.pdf</a> 5) <i>Yenilikçi Tarih Öğretimi Etkinlik Örnekleri</i> , Baş Editör: Hüseyin Köksal, Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı, 2012.
<b>Hazırlık</b>	:Katılımcıları 4-5 kişilik gruplara ayırınız. Gruplara Kaynak 1 ve 2 (Ek-1)'den faydalanarak Ek-2'de verilen forma "Çocuk Hakları Listesi" yapacaklarını belirtiniz. Ek-3'ü makasla keserek çoğaltınız. Olay veya durumları kağıt karar gibi karıştırınız. Tarihte geçen bu olay veya durumların Ek-2'de daha önce belirlenen çocuk hakları ile ilişkilendirmelerini, ilişkili hakların en sağındaki verilen sütunun içerisine Ek-3'te verilen numaraları yazmalarını isteyiniz. Her gruptan grup adına sunum yapmak üzere grup sözcülerini belirlemelerini isteyiniz.
<b>Etkinlik Süreci</b>	:Grupların materyallerinin tamam olduğundan emin olunuz. Grupların Çocuk Hakları Sözleşmesinden faydalanarak EK-2'de çocuk hakları listesini oluşturmaları; ardından EK-3'te verilen durumları veya olayları EK-2'de daha önce belirledikleri haklarla eşlemelerini/ilişkilendirmelerini sağlayınız (Ek-3'te verilen bir durum veya olay birden çok çocuk hakkı ile ilgili de olabilir). Gruplar çalışmalarını tamamlayınca Ek-2 üzerindeki belirlemelerini sunmalarını sağlayınız. Sunum sırasında, grupların belirlemelerindeki benzerlik - farklılıklara dikkat çekiniz.
<b>Değerlendirme</b>	: Değerlendirmeyi aşağıdaki sorularla yapınız. 1.EK-2 de gruplarca belirlenen çocuk hakları listesi benzer mi? 2.Gruplarca Ek-3'te verilen olay veya durumlarla ilgili Ek-2'de yapılan işaretlemeler tutarlı mı? 3.Çocuklar açısından en önemli hak hangisi olabilir? 4.Çocuk hakları sözleşmesine neden ihtiyaç duyulmuştur? 5.Çocuk hakları gerçekten çocukları korumada başarılı mı? 6.Türkiye Çocuk hakları sözleşmesindeki hangi maddelere ve neden çekince koymuştur?



### ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ (KISALTILMIŞ ÖZETİ)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere yaklaşık 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiştir. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 2 Ekim 1995'te uygulamaya başlamıştır. Sözleşmeyle çocuk haklarının korunması amaçlanmış ve taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi 42 maddedir.

#### ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ MADDELERİ

Madde 1: 18 yaşına kadar her insan çocuktur.

Madde 2: Hakların hepsi ayırım yapılmaksızın tüm çocuklar için geçerlidir.

Madde 3: Çocukları ilgilendiren bütün girişimlerde "Çocuğun Yüksek Yararı" temel düşüncedir.

Madde 4: Devlet, bu sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla tüm imkanları kullanmalıdır.

Madde 5: Devlet, anne babaların çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi yönünde uygun biçimde yönlendiricilik yapma hak ve sorumluluğuna saygı gösterir.

Madde 6: Her çocuk temel yaşama hakkına sahiptir. Devlet, yaşama hakkını güvence altına almak ve geliştirmekle yükümlüdür.

Madde 7: Çocuk, doğuştan itibaren bir isim alma, vatandaşlık edinme, anne-babasını tanıyıp bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir.

Madde 8: Devlet, çocuğun tabiiyetine, isim ve aile bağlarına saygı göstermek ve bunları korumakla yükümlüdür.

Madde 9: Çocuk kendi anne babasıyla yaşama hakkına sahiptir; herhangi bir ayrılık durumunda ayrıldığı kişilerle temas çocuğun hakkıdır.

Madde 10: Aynı ülkelerde yaşayan anne baba ve çocukların birlikte yaşamaları için her türlü kolaylık gösterilir.

Madde 11: Devlet, çocukların ülke dışına kaçırılıp, alıkonulması ile mücadele için önlemler alır.

Madde 12: Her çocuk kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında, görüşlerini serbestçe ifade etme, görüşlerinin dikkate alınmasını isteme ve katılma hakkına sahiptir.

Madde 13: Çocuk, isteklerini ve düşüncelerini seçtiği bir yolla özgürce açıklama hakkına sahiptir.

Madde 14: Devlet, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğü haklarına, anne babanın uygun yol göstericiliğine bağlı olarak saygı gösterir.

Madde 15: Çocuklar, başkalarıyla bir araya gelme, dernek kurma ve kurulu derneklere katılma hakkına sahiptirler.

Madde 16: Çocuklar onurlu ve saygın birer insandır. Hiç kimse onların onurlarını kıramaz, onları küçük düşüremez. Yaşadığı konut ve kurumdaki özel yaşantısına karışamaz.

Madde 17: Devlet, çocuğun toplumsal, ruhsal, ahlaki, bedensel ve zihinsel gelişimi için ulusal ve uluslararası her türlü kaynaktan bilgi ve belge edinmesini ve bunları yaymasını destekler. Çocuğun bir azınlık grubu ya da yerli bir halka üye olduğundan doğan dil gereksinimlerinin karşılanması için kitle iletişim araçlarını teşvik eder. (\*\*)

Madde 18: Devlet, çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlara gerekli desteği verir.

Madde 19: Çocuğun yetiştirilmesinden sorumlu olanlar, haklarını çocuklara zarar verecek şekilde kullanmazlar.

Madde 20: Devlet, uygun aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak ve bu amaçla çocuğun kültürel kimliğine saygı gösterecek uygun çözümler bularak bakımını sağlamakla yükümlüdür.

Madde 21: Çocuğun evlat edinilmesi, çocuğun yüksek yararı göz önüne alınarak gerçekleştirilir.

Madde 22: Devlet, mülteci çocuklara özel koruma ve yardım sağlamakla yükümlüdür.

Madde 23: Engelli çocuklar, devlet tarafından özel olarak korunurlar, kendilerine yeten birer insan olmaları için bakımları, eğitimleri ve iş bulmaları sağlanır.

Madde 24: Devlet, her çocuğun sağlığını güvence altına almakla yükümlüdür.

Madde 25: Devlet, çocuklarla ilgili her türlü kurumun çocuk haklarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi ile yükümlüdür.

Madde 26: Her çocuk, sosyal sigorta dahil, sağlık, bakım ve eğitim imkanlarından yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 27: Her çocuk, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişmesi açısından yeterli yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Çocuğun yeterli yaşam standardına sahip olmasını sağlamak, en başta anne babaların sorumluluğudur. Devlet, gerekirse anne babalara maddi yardımı da kapsayan her türlü imkanı sağlamakla yükümlüdür.

Madde 28: Çocuk, eğitim hakkına sahiptir. Devletin görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğu yararlanabileceği çeşitli orta ve yüksek eğitim imkanlarına kavuşturmaktır. Okul disiplini, çocuğun haklarına ve saygınlığına uyumlu olmalıdır.

Madde 29: Her çocuk, cinsler, dinler, ırklar ve etnik kökenler arası eşitlik, barış ve hoşgörü anlayışı ile insan haklarına ve temel özgürlüklere, farklı kültür ve değerlere saygılı bir eğitim görme hakkına sahiptir. (\*\*)

Madde 30: Bir azınlık grubuna ya da yerel halka üye bir çocuk, bu topluluğun üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ile kendi dilini kullanma hakkına sahiptir. (\*\*)

Madde 31: Çocuk, dinlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkına sahiptir.

Madde 32: Çocuk, sağlığına, eğitimine ve gelişmesine zarar verecek her türlü işe karşı korunma hakkına sahiptir. Devlet, işe kabul için yaş sınırı tespit etmek ve uygun çalışma koşullarını düzenlemek zorundadır.

Madde 33: Devlet, çocukları; bağımlılık yaratan zararlı maddelerin kullanımından, üretimine ve kaçakçılığına alet olmaktan korumalıdır.

Madde 34: Devlet, fuhuş ve pornografi dahil, cinsel sömürü ve kötüye kullanımdan korumakla ve bu amaçla gereken her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

Madde 35: Çocukların satışı, kaçırmaya ve fuhuşa konu olmalarını önlemek üzere her tür çabayı göstermek devletin görevidir.

Madde 36: Taraf devletler, çocuğu esenliğine zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı korurlar.

Madde 37: Hiçbir çocuk, işkenceye, zalimce davranışlara ya da cezaya, yasa dışı tutuklamaya tabi tutulamayacak ve keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılamayacaktır.

Madde 38: Devlet, 15 yaşından küçük hiçbir çocuğu askere alamaz ve çocukların savaştan korunmaları için her türlü önlemi alır.

Madde 39: Devlet; ihmal, sömürü, işkence, her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele, ceza uygulaması ya da savaş nedeniyle mağdur olan çocukların sağlıklarına yeniden kavuşturulmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlama amacı ile uygun önlemler almakla yükümlüdür.

Madde 40: Ceza yasasını ihlal ettiği öne sürülen ve bu nedenle suçlanan ya da yasayı ihlal ettiği kabul edilen her çocuk saygınlık ve değer anlayışını geliştiren, yaş durumunu gözeten ve toplumla yeniden bütünleşmesini hedefleyen tarzda muamele görme hakkına sahiptir. Devlet, çocuğa temel güvencelerin yanı sıra, kendini savunması için her türlü yardımcı ve konunun adil bir duruşma ile geçikmeksizin karara bağlanmasını sağlayacaktır.

Madde 41: Eğer devletin yürürlükteki yasa hükümleri, çocuk haklarının gerçekleştirilmesi bakımından bu sözleşmede yer alanlardan daha üstün standartlara sahipse, o hükümler geçerli olacaktır.

Madde 42: Devletin bu sözleşmede yer alan hakların, uygun ve etkili araçlarla yetişkinler ve çocuklar tarafından yaygın biçimde bilinmesini sağlama yükümlülüğü vardır

NOT: Çocuk Hakları Sözleşmesi 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin bundan sonra 54'e kadar devam eden maddeleri, sözleşmenin devletler tarafından nasıl imzalanacağı, onaylanacağı ve yürürlüğe geçmesi ile ilgilidir.

\*\* Türkiye'nin çekince koyduğu maddeler.



## EK-3

1	2	3
Eski Roma'da baba suç işleyen, kötü davranışları olan çocukları yargılama ve cezalandırma yetkisine sahipti. Çocuğunu suçlu bulursa dövebilir, hapsedebilir veya öldürebilirdi. MS 6. yy'da çocuk yetiştirme anne ve babanın görevi olarak görülmüş; babaların sadece eğitim amaçlı cezalar vermesi kabul edilmişti.	İngiltere'de 1880'de, Fransa'da 1882'de, Amerikan eyaletlerinde 1852'de, Osmanlı Devletinde ise 1824'te eğitim zorunlu hâle getirildi.	Çocukluk tarihi çalışmalarının öncüsü sayılan Aries'e göre 1600'lere kadar ayrı bir çocukluk kavramı yoktu. Ortaçağda çocukların temel ihtiyaçları giderilse de özel bir ilgiyle korunmazlardı. Çünkü çocuğu yetişkinlerden ayıran özellikler bilinmezdi. Bu nedenle çocukların kendilerine özgü giysileri, besinleri, oyunları, oyuncakları yoktu.
4	5	6
14. yüzyılda, İlhanlı Devleti'nin başkenti Tebriz'de 110 çocuğun barındığı iki yetimhane kurulmuş ve buralardaki çocukların meslek sahibi olarak yetişmeleri sağlanmaya çalışılmıştı.	New York'ta 1873'de çıkarılan "Çocuk Emeği ve Eğitim Kanunu" ile sanayi iş kolunda 10 yaş altı çocukların çalışması yasaklandı. 1886'da çıkan "Fabrika Kanunu" ile 13 yaş altındaki çocukların fabrikalarda çalışması yasaklandı.	Eski Hint, Çin, Mısır, Sümer, Asur, Babil ve İbrani toplumlarında, ceza yaşa göre tespit edilmezdi. Yaş küçüklüğü göz önünde bulundurulmaz, suçlar karşısında herkes aynı derecede sorumlu tutulurdu.
7	8	9
Aristo, Eski Atina'da toplum yararı gözeterek sakat çocukların yaşatılmamasının uygun olduğu görüşünü savunmuştur. Bu dönemde çocuklar için eğitim zorunlu değildi ve devlet eğitim işlerini kontrol etmezdi.	Osmanlı Devleti, sokak çocuklarının eğitim ve tedavisi için 1903'de Dar'ül hayr-ı Ali, 1914'de daha çok savaşlar sonucu kimsesiz kalan çocukların bakımı ve eğitimi için Dar'ül eytam adında kurumlar kurdu.	1929'da Türk Ocağı'nın örgütlediği 4 bin çocuk ilk kez TBMM'den bazı haklar talep etmiştir: "Her çocuğa okul, çocukları dövenlere ve işkence edenlere karşı kanun çıkmasını, sokaklarda yatan çocuklara çatı, zengin-fakir her çocuk için izci teşkilatı isteriz..."
10	11	12
Lawrence Stone'a göre, İngiltere'de evde ve okulda çocuklara son derece sert bedensel cezalar verilmesi kural idi; on altıncı ve on yedinci yüzyıl başları "kamçılama çağı" olmuştu.	İslamiyet öncesinde Arap kabilelerinde aile reisinin çocukları üzerinde sınırsız bir hâkimiyeti vardı. Özellikle kız çocukların satabilir hatta öldürebilirdi. İslamiyet'in kabulünden sonra babanın bu hakkı Kur'an aracılığıyla kaldırıldı.	Dünyada ilk çocuk mahkemesi ABD'de 1878'de; Avrupa'daki ilk çocuk mahkemesi ise İngiltere'de 1905'te kurulmuştur. Portekiz'de 1911'de, Japonya'da 1923'te, Yunanistan'da 1939'da kuruldu. Türkiye ise bu konudaki çalışmalarına 1945'te başlamış, ancak ilk çocuk mahkemesi 1987'de kurulabilmiştir

13	14	15
<p>18. ve 19. yüzyıllarda Sanayi Devrimi ile işgücüne ihtiyaç duyulmuş, yoksulluk içindeki anne- babaların ısrarı ile çocuklar fabrikalarda çalıştırılmaya başlanmıştır. Çocukların genellikle bir örgü veya dokuma makinesinin başında durmak ve koptuklarında ipleri bağlamak gibi görevleri vardı.</p>	<p>Geç Hitit Kralı'nın topaç çeviren ve oyun oynayan çocukları (Taş kabartma, Karkamış, MÖ 8. yy.)</p> 	<p>Osmanlı'da 1914'te çıkarılan Musavver Hukuk-u Etfal (Çocuk Hakları Düşüncesi) derginin amacı, ilk sayısında şöyle ifade edilmişti: "Mesleğimiz çocukluğun haklarını savunmaktır. ...Çocukların yiyeceğine karışacağız, çünkü hayat onunla sağlanır. Giyeceğine karışacağız, çünkü sıhate, çalışmaya etkisi vardır. Annesine babasına karışacağız, çünkü çocuğun maddi ve manevi hayatını büyük ölçüde etkileyen bunlardır..."</p>
16	17	18
<p>Maffeo Vegio (1406-1458) "Çocukların Eğitimi Üzerine" adlı eserinde; bütün halk çocuklarının eğitiminden değil, yalnızca devlet hayatında seçkin bir yer tutmakla görevli hürlerin çocuklarının eğitiminden söz etmiştir.</p>	<p>Eski Hint'te farklı kasta insanların gayrimeşru doğan çocukları kast dışına çıkarılır ve parya sınıfına sokulurlardı. Paryalar hiçbir kasta mensup olmayan, köy ve kasabaların dışında yaşayan, en aşağı seviyede görülen insan grubuydu.</p>	<p>Eski Çin'de, çocuklar hangi yaşta olursa olsun, anne-babalarına sevgi ve saygı duymasa da; sevgi, saygı göstermek ve atalarına ibadet etmekle yükümlüydü. Bunu yerine getirmeyenler cezalandırılırdı.</p>